

**ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІНСТИТУТ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ**

Андрюшина Л.Л., Каковкіна О.А.

**ОПОРНІ СХЕМИ ТА ТЕСТИ ДО ПРАКТИЧНИХ
ЗАНЯТЬ З ДИДАКТИКИ**

**ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПОРТИВНИХ ВНЗ
Денної та заочної форми навчання**

Дніпропетровськ 2015

Андрюшина Л.Л. опорні схеми та тести до практичних занять з дидактики / Л.Л. Андрюшина, О.А. Каковкіна. – Дніпропетровськ, 2015. – 24 с.

АНОТАЦІЯ: .

Методичні рекомендації пропонують опорні схеми з тем дидактики відповідно до робочої програми з дисципліни «Педагогіка» та тести для самоперевірки. Для студентів заочного факультету інституту фізичної культури і спорту, які вивчають курс педагогіки.

Автори:

Андрюшина Л.Л. – завідувача кафедрою педагогіки і психології ДДІФКіС, кандидат біологічних наук, професор;

Каковкіна О.А. – доцент кафедри педагогіки і психології ДДІФКіС, кандидат наук з фізичного виховання і спорту.

Рецензент:

Долбишева Н.Г. – кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент, декан факультету ОПС ДДІФКіС

Розглянуто на засіданні кафедри педагогіки і психології ДДІФКіС, протокол № 12
від 27 квітня 2015 р.

Затверджено на засіданні науково-методичної ради ДДІФКіС, протокол № 4
від 29 квітня 2015 р.

Зміст

1. Дидактика. Основні дидактичні поняття.....	4
2. Зміст освіти.....	6
3. Сутність та принципи процесу навчання.....	9
4. Види і методи навчання.....	12
5.Форми організації навчального процесу. Урок в сучасній школі.....	16
6. Перевірка і оцінка знань, умінь, навичок учнів.....	20

Опорна схема № 1
Дидактика. Основні дидактичні поняття

Дидактика	Наукова теорія навчання та освіти
Що вивчає дидактика?	Дидактика вивчає закономірності, принципи, зміст, форми і методи навчання та освіти, а також їх взаємозв'язок і взаємообумовленість
Навчання	Спеціально організована взаємодія вчителя і учнів, у процесі якої учні набувають наукових знань, умінь та навичок, формуються як особистість
Освіта	Процес і результат набування учнями наукових знань, умінь і навичок, формування на їх основі світогляду, пізнавальних сил і здібностей
Самоосвіта	Самостійна діяльність людини, цілеспрямована на оволодіння системою наукових знань, умінь, навичок, розширення свого кругозору
Закономірності процесу навчання	Це об'єктивні стійкі та суттєві зв'язки між складовими компонентами процесу навчання. Наприклад, залежність між взаємодією вчителя й учнів та результатами навчання; між міцністю знань учнів і систематичним повторенням вивченого матеріалу, ін.
Зміст освіти (Відповідає на запитання: „Чому вчити?“)	Система наукових знань, практичних умінь і навичок, оволодіння якими забезпечує людині розумовий і фізичний розвиток, а також формування світоглядних і морально-естетичних переконань
Методи навчання (Відповідають на запитання: „Як учити?“)	Сукупність способів, засобів і прийомів навчальної діяльності вчителя і учнів, що спрямовані на досягнення завдань навчання
Форми організації процесу навчання	Спеціально організована діяльність учителя й учнів, яка відбувається в певному режимі та в установленому порядку

Питання для самоперевірки

1. Що означає термін „дидактика“?
2. Що вивчає дидактика?
3. Назвіть основні поняття дидактики, поясніть їх сутність.
4. Доведіть неправомірність отождолення понять „освіта” та „навчання”.
5. Поясніть взаємозв'язок самоосвіти й освіти людини.
6. Навчаючись в інституті фізичної культури, ви віддаєте перевагу навчанню чи самоосвіті?

- Поміркуйте вдумливо, виходячи з визначення цих понять та професійній спрямованості інституту.
7. Як ви розумієте закономірності процесу навчання, яке їх значення в організації навчання?
 8. Хто з педагогів зробив найпомітніший внесок у розвиток дидактики?
 9. Обґрунтуйте зв'язок дидактики з іншими науками.

Тест №1

Тема: Дидактика. Основні дидактичні поняття

1. Дидактика – це:
 - а) наука про навчання;
 - б) наука про виховання;
 - в) наука про навчання й освіту.
2. Навчання – це:
 - а) діяльність учня по оволодінню знаннями;
 - б) діяльність учителя з передачі знань;
 - в) діяльність учителя й учня, спрямована на оволодіння учнем науковими знаннями та вміннями.
3. Освіта – це:
 - а) процес набуття знань;
 - б) результат навчання;
 - в) процес і результат набуття наукових знань, умінь і навичок.
4. Самоосвіта – це:
 - а) діяльність учня по оволодінню знаннями;
 - б) діяльність учителя з передачі знань учням;
 - в) правильної відповіді немає.
5. Що в перекладі з грецької означає слово „дидактика”?
 - а) виховання;
 - б) навчання;
 - в) учення.
6. Хто першим увів термін „дидактика”?
 - а) Я.А.Коменський;
 - б) К.Д.Ушинський;
 - в) В.Ратке.
7. Хто дав таку типологію учнів залежно від успішності, поведінки та ставлення до навчання?
 - а) тупі, але невгамовні й уперті;
 - б) з гострим розумом, але повільні, хоч і слухняні;
 - в) слухняні та допитливі, але повільні та мляві;
 - г) тупі, із зіпсованою і злісною натурою;
 - д) з гострим розумом, але байдужі.
8. Хто з педагогів зробив найпомітніший внесок у розвиток дидактики:
 - а) Я.А.Коменський;
 - б) А.Дістервег;

в) К.Д.Ушинський.

Література

1. Волкова Н.П. Педагогіка. – К.: 2001. - С.234-240.
2. Дидактика средней школы / Под ред. В.А.Онищука. – К.: 1987. – Гл. I.
3. Дидактика средней школы / Под ред. М.Н.Скаткина. – М.: 1982. – Гл. I.
4. Лозова В.І, Москаленко П.Г., Троцко Г.В. Педагогіка. – К.: Інститут системи досліджень освіти (УСДО), 1993. – С.3-9.
5. Педагогіка школи / Под ред. Г.И.Щукиной. – М.: 1977. – С.233-235.
6. Фіцула М.М. Педагогіка. – К.: Центр „Академія”, 2001. – С.75-78.

Опорна схема № 2. Зміст освіти

Зміст освіти (Відповідає на запитання: „Чому вчити?“)	Система наукових знань, практик-них умінь і навичок, оволодіння якими забезпечує людині розумовий і фізичний розвиток, а також формування світоглядних і морально-естетичних переконань
Чим визначається зміст освіти в будь-якій країні? (фактори розвитку)	Рівнем соціально-економічного розвитку суспільства, культури, науки і відповідно тими завданнями, які воно висуває перед освітою, школами, вузами, ін.
Чому зміст освіти є важливою соціальною і педагогічною проблемою?	Тому, що від змісту освіти залежать: а) культурний рівень народу; б) готовність підростаючих поколінь до життя; в) характер світогляду членів суспільства, ін.
Три головних компоненти змісту освіти	Знання Уміння Навички
Знання	Конкретні взаємозв'язані факти, закони, система понять, правила, які відображають певні закономірності, а також теоретичні узагальнення і термінологія
Уміння	Свідома діяльність людини, в якій узгоджуються розумові і практичні дії, спрямовані на досягнення певної мети
Навички	Доведені до автоматизму дії людини, які вона виконує на базі знань і умінь
Види освіти	Загальна освіта. Політехнічна освіта. Професійна (або спеціальна) освіта
Загальна освіта	Система <u>основ наукових знань</u> про природу і суспільство, практичні уміння і навички, оволодіння

	якими забезпечує учням <u>загальний розвиток</u> , готує до життя і праці
Політехнічна освіта	Це знання про головні галузі та наукові принципи сучасного виробництва, а також загальнотехнічні уміння необхідні людині для участі у виробничій праці
Професійна (спеціальна) освіта	Це спеціальні знання і уміння, які необхідні людині для виконання роботи в певній галузі трудової діяльності
Документи, в яких відображається зміст освіти	Навчальні плани. Навчальні програми Підручники, навчальні та методичні посібники
Навчальний план	Документ, в якому визначається перелік навчальних предметів і кількість годин на їх вивчення, розподілених за роками навчання
Навчальна програма	Документ, в якому визначається об'єм знань та умінь, якими повинен оволодіти учень даного типу навчального закладу протягом всього строку навчання
Підручники	Книги, в яких зміст освіти розкривається найбільш цілковито
Навчальні та методичні посібники	Посібники (для студентів або викладачів), в яких розкриваються якісь частини змісту освіти, або додатковий матеріал з певних тем, література до вивчення змісту освіти, тощо

Питання для самоперевірки

1. Розкрийте поняття змісту освіти.
2. Чим визначається, які фактори впливають на розвиток змісту освіти?
3. Як ви розумієте соціальне значення змісту освіти?
4. Що визначає Закон України „Про освіту” (1991 р.)?
5. Назвіть основні компоненти змісту освіти.
6. Дайте порівняльну характеристику загальної, політичної та професійної освіти.
7. Розкрийте взаємозв'язок загальної, політичної та професійної освіти.
8. Як ви розумієте національний компонент змісту освіти?
9. В яких документах відображається зміст освіти?

Тест №2

Тема: Зміст освіти

1. Система основи наукових знань про природу і суспільство, практичні уміння і навички, оволодіння якими забезпечує людині загальний розвиток, готує до життя і праці – це:
 - а) зміст освіти;
 - б) загальна освіта;

- в) професійна освіта.
- 2. Відзначте три головних компоненти змісту освіти:
 - а) знання;
 - б) навчання;
 - в) уміння;
 - г) освіта;
 - д) навички.
- 3. Знання – це:
 - а) сукупність умінь і навичок, якими необхідно оволодіти учням;
 - б) конкретні факти, закони, система понять, теоретичні узагальнення;
 - в) теоретичний матеріал, яким треба оволодіти учневі.
- 4. Свідома діяльність учня, в якій узгоджуються розумові і практичні дії, спрямовані на досягнення усвідомленої мети – це:
 - а) знання;
 - б) уміння;
 - в) навички.
- 5. Навички – це:
 - а) здатність людини виконувати які-небудь дії на основі раніше надбаного досвіду;
 - б) доведені до автоматизму дії людини, які вона виконує на базі знань і умінь;
 - в) способи виконання практичних дій.
- 6. Ознайомлення учнів з основами сучасного виробництва, його галузями, озброєння загально технічними уміннями – це:
 - а) загальна освіта;
 - б) професійна освіта;
 - в) політехнічна освіта;
- 7. Професійна освіта – це знання, уміння і навички, необхідні для виконання робіт, передбачених...
 - а) навчальною програмою;
 - б) даною професією;
 - в) навчальним планом.

Література

1. Волкова Н.П. Педагогіка. – К.: , 2001. – С. 240-261.
2. Закон України „Про освіту”. – К.: Освіта, - 29 червня 1991. – С.1-3.
3. Дидактика средней школы / Под ред. В.А.Онищука. – К.: 1987.
4. Дидактика средней школы / Под ред. М.Н.Скаткина. – М.: 1982.
5. Лозова В.І., Москаленко П.Г., Троцько Г.В. Педагогіка. – К.: ІСДО, 1993.
6. Педагогіка школы / Под ред. Г.И.Щукиной. – М.: 1977. – Гл. XIII.
7. Педагогіка / Под ред. В.В. Белорусовой и И.Н.Решетень. – М.: Ф и С, 1986. – Гл. 8.
8. Практикум з педагогіки / За ред. О.А.Дубасенюк та А.В.Іванченка. – К.: ІСДО, 1996. – С.101-112.

9. Фіцула М.М. Педагогіка. - К.: Центр „Академія”, 2001. – С.91-108.
 10. Харламов И.Ф. Педагогика. – М.: Юристъ, 1990. – Гл. III.

Опорна схема № 3

Сутність та принципи процесу навчання

Сутність процесу навчання	Внутрішній зміст процесу навчання, в якому відбиваються в єдності його компоненти: мета, зміст матеріалу, принципи, викладання, учення, методи і форми навчання
Методологічна основа процесу навчання	Наукова теорія пізнання, закони та принципи діалектики, які вказують на внутрішні зв'язки явищ процесу навчання
Структура процесу навчання (з чого складається)	Компоненти процесу навчання за змістом: 1. Мета навчання 2. Принципи навчання 3. Зміст матеріалу, що вивчається 4. Методи навчання 5. Форми організації навчання 6. Результати навчання Елементи процесу навчання <u>за формою діяльності</u> (процесуальна сторона): 1. Викладання 2. Учення
Викладання	Діяльність учителя, спрямована на передачу знань і умінь, стимулювання їх пізнавальної діяльності, формування і розвиток особистості
Учення	Діяльність учня, спрямована на свідоме оволодіння знаннями, уміннями і навичками, розвиток творчих здібностей
Структура викладання (діяльності вчителя)	1. Планування навчального процесу 2. Організація навчального процесу 3. Стимулювання пізнавальної діяльності учнів 4. Контроль знань та умінь учнів 5. Аналіз результатів навчального процесу і оцінка знань учнів
Структура учень та засвоєння знань (діяльність учня)	1. Сприйняття та свідоме оволодіння знаннями 2. Узагальнення та запам'ятовування знань 3. Оволодіння вміннями та навичками 4. Застосування знань, умінь і навичок у ситуації за зразком 5. Творче використання знань, умінь і навичок у нових ситуаціях
Функції навчання	Освітня

	Розвиваюча Виховна
Освітня функція навчання	Полягає в тому, що в процесі навчання йде оволодіння певною сумою знань і практичними вміннями застосовувати знання на практиці
Розвиваюча функція навчання	Полягає в тому, що в процесі навчання відбувається розвиток психічних якостей (сприйняття, увага, мислення, пам'ять, мова, ін.), пізнавальних та творчих здібностей
Виховна функція навчання	Полягає в тому, що в процесі навчання йде формування особистості, розвиток світоглядних поглядів, переконань, ідеалів, морально-естетичних якостей, працелюбство та ін.
Принципи навчання	Це вихідні теоретичні положення, які визначають зміст, форми та методи організації процесу навчання
Система принципів навчання	1. Науковість та світоглядна спрямованість навчання 2. Систематичність та послідовність навчання 3. Наочність навчання 4. Зв'язок теорії з практикою 5. Свідомість та активність учнів у навчанні 6. Доступність навчання 7. Міцність знань учнів у навчання 8. Врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів 9. Єдність освітньої, розвиваючої та виховної функцій у навчанні 10. Народність навчання

Питання для самоперевірки

1. Назвіть категоріальні ознаки (ключові слова) у визначенні „процес навчання”. Поясніть свій вибір.
2. Що є методологічною основою процесу навчання?
3. Назвіть компоненти процесу навчання за змістом.
4. Розкрийте сутність поняття „структура учення”. Проаналізуйте елементи цієї структури та уясніть зв'язки, що існують між ними.
5. Уясніть зв'язок між поняттями „процес навчання” – „викладання” – „учення” – „засвоєння”.
6. Назвіть функції процесу навчання та поясніть у чому полягає суть кожної з них.
7. Як ви розумієте поняття „принципи навчання”?
8. Як принципи доступності, наочності, систематичності навчання та інші впливають на визначення змісту, форм і методів процесу навчання?

Тест №3
Тема: Сутність процесу навчання

1. Метологічною основою процесу навчання є наукова теорія....., закони та діалектики, які вказують на зв'язки явищ цього процесу.

Вставте пропущені слова цього поняття.

2. Викладання – це діяльність

- а) учителя;
- б) учня;
- в) учителя та учнів.

3. Учення – це діяльність, спрямована на свідоме знаннями, уміннями і навичками, творчих здібностей.

Вставте пропущені слова.

4. З чого складається структура викладання (діяльності вчителя):

- 1) планування навчального процесу;
- 2) організація навчального процесу;
- 3) стимулювання діяльності учнів.

Допишіть структурні елементи яких недостає в цьому переліку.

5. Функції навчання:

а) виховна;	б) виховна;	в) освітня;
розвиваюча;	освітня;	виховна;
тренувальна;	тренувальна;	розвиваюча.

6. Що зайве в структурі діяльності вчителя?

- 1) планування навчального процесу;
- 2) організація його;
- 3) стимулювання пізнавальної діяльності учнів;
- 4) оволодіння знаннями;
- 5) перевірка знань;
- 6) аналіз результатів;
- 7) застосування знань, умінь і навичок.

7. Принципи навчання – це вихідні теоретичні положення, які визначають, та організації процесу навчання.

Вставте пропущені слова.

8. Систему принципів навчання складають:

- 1) науковість навчання;
- 2) систематичність та послідовність навчання;
- 3) зв'язок теорії з практикою;
- 4) свідомість та активність учнів у навчанні;
- 5) Єдність освітньої, виховної та розвиваючої функції навчання.

Допишіть, які ви знаєте ще принципи навчання.

9. У чому полягає принцип народності у навчанні:

- а) у доступному навчанні;
- б) у застосуванні технічних засобів навчання;
- в) в організації ознайомлення з рідним краєм;

- г) у вивченні розвитку історії, культури, науки,
традицій рідного краю своєї країни;
д) правильної відповіді немає.

Література

1. Волкова Н.П. Педагогіка. – К.: 2001. – С.261-275.
2. Дидактика средней школы / Под ред. В.А.Онищука. – К.: 1987.
3. Дидактика средней школы / Под ред. М.Н.Скаткина. – М.: 1982.
4. Лозова В.І., Москаленко П.Г., Троцько Г.В. Педагогіка. – К.: ІСДО, 1993. – С.3-9.
5. Педагогіка школи / Под ред. Г.И.Щукиной. – М.: 1977.
- Гл. XIV, XV.
6. Педагогіка / Под ред. В.В.Белорусовой и И.Н.Решетень. – М.: Ф и С, 1986. – Гл. 7,9.
7. Практикум з педагогіки /За ред. О.А.Дубасенюк та А.В.Іванченка. – К.: ІСДО, 1996. – С.91-100.
8. Фіцула М.М. Педагогіка. – К.: Центр „Академія”, 2001. – С.75-78.
9. Харламов И.Ф. Педагогіка. – М.: Юристъ, 1990. – Гл. VIII, IX.

Опорна схема №4. Види та методи навчання

Види навчання за характером пізнавальної діяльності учнів	1. Пояснювально-ілюстративне Навчання 2. Репродуктивне 3. Проблемне 4. Частково-пошукове 5. Дослідницька робота
Пояснювально-ілюстративне навчання	Викладач передає знання в готовому вигляді, використовуючи слово та наочність. Оволодіння учнями інформацією
Репродуктивне навчання	Викладач стимулює засвоєння знань, прояви умінь і навичок, а учні відтворюють знання та вміння
Проблемне навчання	Викладач ставить перед учнями пізнавальну проблему, питання, завдання та озброює їх способами діяльності для пошуку відповіді. Учні розв'язують проблеми під керівництвом учителя
Частково-пошукове навчання	Викладач ставить пізнавальну проблему і спрямовує пошук. Учні самостійно пізнають істину
Дослідницьке навчання	Учитель-консультант, він спрямовує думку учнів. Учні самостійно формують пізнавальну проблему та розв'язують її
Методи навчання	Це сукупність способів, засобів і прийомів взаємної діяльності учителя та учнів, що спрямована на

	розв'язання учбових задач. Слово, вправа, робота з підручником та ін. – методи навчання. Прийом навчання – це деталь метода (напр., план до усного пояснення). Засоби навчання – навчальні прилади, комп'ютер, роздатковий матеріал, тощо
Класифікація методів навчання	Розгрупування різних методів за якоюсь певною основою, напр., джерелом знань.
Методи навчання за джерелом знань	1. Словесні методи навчання (джерело знань – слово, усне чи письмове). 2. Наочні методи навчання (джерело знань – наочний образ). 3. Практичні методи навчання (джерело знань – практична діяльність людини)
До словесних методів навчання відносяться	- Розповідь; - пояснення; - бесіда; - лекція; - книги, друкарські матеріали
До наочних методів навчання відносяться	а) демонстрації й ілюстрації наочних засобів: - натуральних предметів і явищ; - образотворчі засоби (картини, малюнки, фото-картини, ін); - об'ємні засоби (геометричні фігури, муляжі, чучело); - символічні і графічні засоби (карти, схеми, таблиці); б) спостереження, як самостійний вид діяльності
Комп'ютер як засіб навчання	Комп'ютер використовується: - як засіб індивідуалізації навчання; - як джерело інформації; - як засіб оцінювання, обліку та реєстрації знань; - як засіб творчої діяльності учнів; - як засіб заохочення учнів до навчання в ігровій формі; як засіб допомоги дітям з дефектами фізичного і розумового розвитку
До практичних методів навчання	- вправи; - лабораторні роботи;

відносяться	- графічні роботи; - дослідницька робота; - експерименти; - практичні роботи на пришкільних ділянках та в майстернях
Умови вибору методів навчання (чим визначається вибір, від чого залежить)	1. Загальною метою освіти і виховання в сучасній школі. 2. Системою дидактичних задач і принципів. 3. Змістом навчального предмета. 4. Темою оснащенням і структурою уроку. 5. Віковими особливостями учнів. 6. Необхідністю зміни видів діяльності учнів. 7. Часом, відведеним на проведення уроку. Географічним розташуванням школи.

Питання для самоперевірки

1. Дайте визначення поняття „методи навчання”.
2. Назвіть класифікацію методів навчання за джерелом знань. Які ви ще знаєте класифікації методів навчання?
3. Назвіть види навчання, їх розуміння. Що береться за основу у визначенні видів навчання?
4. Які способи, засоби відносяться до словесних, наочних, практичних методів навчання?
5. Як ви вважаєте використання технічних, в т.ч. комп’ютерних засобів доцільне на уроках фізкультури?
6. Що є найголовнішим у застосуванні проблемного навчання на уроках?
7. Назвіть загальні умови вибору методів навчання. Запропонуйте методи навчання на уроках фізкультури в школі.
8. Підготуйте на практичне заняття повідомлення на тему:
„Комп’ютер та інформаційні технології у навчальному процесі ”.

Тест №4

Тема: Види та методи навчання

1. За характером пізнавальної діяльності учнів, розглядають такі види навчання:
 - а) пояснювально-ілюстративне;
 - б) репродуктивне;
 - в) частково-пошукове;
 - г) дослідницька робота.

Який вид навчання пропущено?
2. Яка роль учителя при репродуктивному навчанні?...
 - а) учитель передає учням знання в готовому вигляді;
 - б) учитель ставить перед учнями пізнавальну проблему;
 - в) учитель стимулює учнів до викладання знань.

Відзначте правильну відповідь.

3. Дайте визначення поняття:
Методи навчання – це ...
4. Сукупність способів, засобів і прийомів взаємної діяльності учителя і учнів, спрямованої на розв'язання навчальних задач – це ...
- а) методи навчання;
 - б) форми організації навчання;
 - в) прийом навчання;
 - г) процес навчання;
 - д) осмислення інформації.
5. Методи: бесіда, розповідь, пояснення, лекція об'єднані за такою ознакою...
- а) за логікою передачі інформації;
 - б) за джерелом інформації;
 - в) за характером пізнавальної діяльності учнів.
6. До наочних методів навчання відносяться:
- а) образотворчі засоби;
 - б) книги;
 - в) вправи;
 - г) демонстрація натуральних предметів;
 - д) лабораторні роботи.
7. Спеціально організована взаємодія учителя і учнів, у процесі якої учні набувають наукових знань, умінь і навичок – це :
- а) метод навчання;
 - б) форма організації навчання;
 - в) процес навчання;
 - д) осмислення.
8. При виборі методів навчання треба куруватися такими критеріями (умовами) ...
9. До практичних методів навчання відносяться вправи, лабораторні роботи... Допишіть інші.
10. Як вважаєте, словесні методи навчання використовуються на уроках фізкультури?
- а) так;
 - б) ні;
 - в) не можу сказати.
- Поясніть свій вибір.

Література

1. Волкова Н.П. Педагогіка. – К.: 2001. - С. 275-321.
2. Дидактика средней школы / Под ред. В.А.Онищука. – К.: 1987.
3. Дидактика средней школы / Под ред. М.Н.Скатнина. – М.: 1982.
4. Лозова В.І., Москаленко П.І., Троцько Г.В. Педагогіка. – К.: 1993. – Гл.ІІІ, розд. 4.
5. Педагогика школы / Под ред. Г.И.Щукиной. – М.: 1977. Гл. ХVІ.
6. Практикум з педагогіки /За ред. О.А.Дубасенюк та А.В.Іван-ченка.- К.: ІСДО, 1996. – С.112-127.

7. Педагогіка /Под ред В.В.Белорусовой и И.Н.Решетень. – М.: Ф и С, 1986. – Гл. 10.
8. Фіцула М.М. Педагогіка. – К.: Центр „Академія”, 2001. – С.118-147.
9. Харламов И.Ф.Педагогіка. – М.: Юристъ, 1990. – Гл.Х.

**Опорна схема № 5. Форми організації навчального процесу.
Урок у сучасній школі.**

Поняття про форми організації процесу навчання	Це спеціально організована діяльність учителя й учнів, яка проходить за встановленим порядком і в певному режимі
Формами організації навчального процесу є:	Уроки, лекції, семінарські, лабораторні, факультативні заняття, домашня самостійна робота, екскурсії, екзамени
Урок – основна форма організації навчально-виховного процесу в школі	Урок – це цілісний, обмежений певними рамками часу відрізок навчально-виховного процесу. Призначення уроку: 1) навчити учнів пізнавати світ через оволодіння знаннями і набуття практичного досвіду; 2) формування особистості школяра – його світогляду, моральних якостей, переконань, ідеалів, фізичної досконалості, працьовитості, трудових умінь, ін.
Дидактичні задачі уроку	1. Засвоєння нових знань. 2. Закріплення, запам'ятовування, удосконалення знань та формування умінь і навичок. 3. Застосування знань, умінь і навичок на практиці в ситуації за зразком та в творчій самостійній роботі. 4. Узагальнення та систематизація знань і умінь. 5. Перевірка й оцінка знань, умінь і навичок учнів
Типи уроків (в залежності від дидактичних задач)	1. Урок засвоєння знань. 2. Урок закріплення знань та формування умінь і навичок. 3. Урок застосування знань, умінь і навичок. 4. Урок узагальнення та систематизації знань. 5. Урок контролю і корекції знань, умінь і навичок. 6. Комбінований урок
Структура уроку	Це взаємопов'язані і взаємообумовлені частини уроку, які відрізняються своїми задачами і характером діяльності учителя й учнів

Вимоги до сучасного уроку	I. Дидактичні вимоги. II. Організаційні вимоги. III. Психологічні вимоги. IV. Етичні вимоги. V. Санітарно-гігієнічні вимоги. VI. Методична підготовленість учителя до уроку
I. Дидактичні вимоги до уроку – це:	1. Додержання всіх принципів дидактики. 2. Визначення дидактичних (навчальних) задач до уроку. 3. Єдність освітніх, розвиваючих і виховних задач на уроці. 4. Вибір найбільш раціональних методів навчання. 5. Поєднання індивідуальної, групової і колективної форм навчання. 6. Планомірний контроль за якістю знань на уроці. 7. Поєднання активної пізнавальної діяльності учнів з керівною роллю вчителя. 8. Зв'язок даного уроку з попереднім і наступним уроками
II. Організаційні вимоги до уроку – це:	1. Чіткість структури уроку. 2. Раціональне використання часу уроку. 3. Організаційна готовність учителя і учнів до уроку
III. Психологічні вимоги до уроку	Це вимоги до особистості учителя: - емоційна настроєність на урок, прихильність до дітей; - самоволодіння, зібраність, організованість учителя; - створення умов спокою на уроці, оптимістичного настрою учнів в роботі, ін.
IV. Етичні вимоги до уроку	Це вимоги до особи вчителя: - додержання педагогічного такту у стосунках з учнями, вміння установлювати відношення з дітьми; - приязливість до дітей; - чесність, порядність, ін.
V. Санітарно-гігієнічні вимоги до уроку	1. Турбота про здоров'я дітей; 2. Чистота приміщень, провітрювання; 3. Раціональне розподілення навчального навантаження; 4. Правильне розміщення дітей за партами, контроль за поставою
VI. Методична підготовленість	1. Наявність календарно-тематичного плану з предмета.

учителя до уроку	2. Опрацювання спеціальної та додаткової літератури з теми уроку. 3. Підготовка дидактичного матеріалу (карти, таблиці, роздаткової карточки, наочні посібники, спортивне приладдя, ін.). 4. Складання поурочного плану за схемою: - тема уроку; - дидактичні, розвиваючі, виховні завдання уроку; - тип уроку; - структура уроку з зазначенням часу на кожний етап уроку; - хід уроку з коротким викладенням змісту, питаннями до учнів, завданням; - домашнє завдання; - список використаної літератури
------------------	--

Питання для самоперевірки

1. Розкрийте поняття форм організації процесу навчання. Зробіть співвідношення понять: „методи навчання” - „форми організації навчання”.
2. Урок – основна форма організації навчально-виховного процесу. Чому основна? Порівняйте з іншими формами навчання і дайте пояснення.
3. Оцініть позитивні та негативні аспекти класно-урочної системи навчання.
4. Назвіть дидактичні задачі до уроку та поясніть психолого-педагогічну необхідність визначати їх до кожного уроку.
5. Чим визначаються типи уроків? Які ви знаєте типи уроків фізичної культури?
6. Що таке структура уроку? Складіть гіпотетичну структуру уроку фізкультури з будь-якої теми.
7. Назвіть вимоги до уроку і дайте педагогічне обґрунтування їх необхідності.
8. Етичні вимоги до уроку – це вимоги до вчителя чи до учнів? Про що йдеться, перш за все, коли йде мова про етичні вимоги до уроку?
9. Які з вимог до уроку мають першорядне значення для проведення уроків фізкультури?
10. Поміркуйте, візьміть до уваги сутність методичної підготовки вчителя фізкультури до уроку.

Тест № 5

Тема: Форми організації навчального процесу.

Урок у сучасній школі.

1. Відзначте форми навчання:
 - а) урок;
 - б) бесіда;
 - в) лекція;
 - г) факультативне заняття;
 - д) пояснення;
 - є) екзамен.
2. Дайте визначення поняття: урок – це...
3. Дидактичні задачі уроку:
 - 1) засвоєння нових знань;
 - 2) закріплення, запам'ятовування знань та формування умінь і навичок.Допишіть ще три дидактичні задачі уроку.
4. Приведіть класифікацію уроків (типи) за дидактичними задачами.
5. Структура уроку – це взаємозв'язані і взаємообумовлені частини уроку, які ... Що „які”? Продовжте визначення.
6. Які ви знаєте вимоги до сучасного уроку:
 - 1) дидактичні;
 - 2) організаційні;
 - 3) психологічні...Допишіть, які ще?
7. Чим визначається тип уроку?
 - а) формами організації навчального процесу;
 - б) змістом навчального матеріалу;
 - в) методами навчання;
 - г) дидактичними завданнями уроку.
8. Приведіть будь-яку класифікацію типів уроку.
9. Структура уроку – це взаємозв'язані і взаємообумовлені частини уроку, які... Продовжте визначення.
10. Чим визначається структура уроку?
 - а) віком учнів;
 - б) змістом навчального матеріалу;
 - в) типом уроку;
 - г) методами навчання;
 - д) правильної відповіді немає.
11. Які ви знаєте вимоги до сучасного уроку...
 - 1) дидактичні;
 - 2) організаційні;
 - 3) психологічні...Допишіть, які ще?
12. До якої групи вимог відносяться:
 - 1) чіткість структури уроку;
 - 2) раціональне використання часу уроку;

- 3) організаційна підготовленість учителя й учнів до уроку.
13. До якої групи відносяться такі вимоги до уроку:
- 1) емоційна налаштованість учителя на урок, прихильність до дітей;
 - 2) самоволодіння, зібраність, організованість учителя;
 - 3) створення умов спокою на уроці, оптимістичного настрою учнів у роботі.
14. Учитель увійшов у клас і закричав: „Чому ви сидите не на своїх місцях?!”
- Яка вимога до уроку порушена вчителем?

Література

1. Волкова Н.П. Педагогіка. – К., 2001. – С. 324-351.
2. Ильницкая И.А. Проблемные ситуации и пути их создания на уроке // Педагогика и психология, М., 1985. - № 1.
3. Коробов Є.Т. Нива знань // Інформаційно-педагогічний альманах. – Дніпропетровськ, 1996. - №1.
4. Лозова В.І., Москаленко П.Г., Троцько Г.В. Педагогіка. – К., 1993.
5. Онищук В.А. Урок в современной школе. – М., 1986.
6. Окунев А.А. Спасибо за урок, дети! – М., 1988.
7. Педагогика школы /Под ред. Г.И. Щукиной. – М., 1977. – Гл. XVII.
8. Педагогика /Под ред. В.В.Белорусовой и И.Н.Решетень. – М.: Ф. и С., 1986. – Гл. II.
9. Практикум з педагогіки /За ред. О.А.Дубасенюк та А.В.Іванченка. К.: ІСДО, 1996. – С.127-161.
10. Фіцула М.М. Педагогіка. – К.: Центр „Академія”, 2001. – С.147-188.

Опорна схема № 6. Контроль за навчально-пізнавальною діяльністю учнів

Контроль за навчально-пізнавальною діяльністю учнів	Це засіб одержання зворотної інформації, що дає змогу оперативно регулювати і корегувати процес навчання, ставити конкретні завдання на наступний урок.
Функції контролю	- <u>Освітня</u> – контроль навчання спонукає учнів до систематичної роботи над учбовим матеріалом, сприяє підвищенню їх освітнього рівня; - <u>діагностична</u> – контроль дозволяє виявляти рівень знань, корегувати його, попереджувати неуспішність; <u>виховна</u> – контроль впливає на формування відповідальності, дисциплінованості, наполегливості учнів та ін.; <u>розвиваюча</u> – контроль впливає на розвиток психічних та особистісних якостей учнів; - <u>організуюча</u> – контроль організує і спрямовує роботу вчителя й учнів
Види контролю	<u>Попередній</u> . Здійснюється перед вивченням нового

	матеріалу, для з'ясування опорних знань; <u>поточний</u> – проводиться в процесі вивчення нового матеріалу. З'ясування якості засвоєних учнями знань, з метою їх перевірки та корекції; <u>періодичний</u> – перевірки та корегування певної системи знань, умінь і навичок; <u>підсумковий</u> – це облік знань учнів наприкінці чверті; <u>заключний</u> – призначений виявити в кінці навчального року, якого рівня та якості досягли учні в оволодіння програмним матеріалом
Методи контролю та обліку знань, умінь і навичок	<u>Усна перевірка знань і умінь:</u> - фронтальне опитування; - побіжне опитування; - індивідуальне опитування; - комбіноване опитування. <u>Письмова перевірка знань і умінь:</u> - домашні письмові роботи; - вправи, розв'язання задач у дошки, в зошитах; - самостійні твори, контрольні роботи; - графічні роботи <u>Спостереження</u> за виконанням вправ на спортивних снарядах майданчиках та в навчальних майстернях. <u>Програмований контроль знань</u>
Види оцінки знань	1. Міміка – оцінка в виразі обличчя. 2. Жест – оцінка рухом руки, голови. 3. Слово – оцінююче судження („молодець”, „добре”, „правильна стійка”) 4. Бал – оцінка виражена в цифрах, яка виставляється в журнал і повідомляється учневі
Педагогічні вимоги до перевірки та оцінки	1. Систематично і всебічно виявляти знання й уміння з усіх розділів програми; 2. Індивідуально оцінювати знання кожного учня; 3. Оцінка повинна бути обґрунтована і зрозуміла учням, оприлюднена; 4. Оцінювати знання учнів треба об'єктивно і неупереджено; 5. Оцінка повинна спонукати учня до пізнавальної діяльності, викликати бажання вчитися (дієвість оцінки); 6. Перевіряючи знання учнів, слід використовувати різні методи (усно, письмово, індивідуально, фронтально).
Бали	Критерії
1	Учень володіє навчальним матеріалом на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих факторів, елементів, об'єктів, що позначаються учнем окремими словами чи реченнями.

2	Учень володіє матеріалом на елементарному рівні засвоєння, викладає його уривчастими реченнями, виявляє здатність викласти думку на елементарному рівні
3	Учень володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу
4	Учень володіє матеріалом на початковому рівні, значну частину матеріалу відтворює на репродуктивному рівні
5	Учень володіє матеріалом на рівні, вищому за початковий, здатний за допомогою вчителя логічно відтворити значну його частину
6	Учень може відтворити значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних Положень, за допомогою вчителя може аналізувати навчальний матеріал, порівнювати та робити висновки, виправляти допущені помилки.
7	Учень здатний застосувати вивчений матеріал на рівні стандартних ситуацій, частково контролювати власні навчальні дії, наводити окремі власні приклади на підтвердження певних тверджень.
8	
	Учень уміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом учителя, в цілому самостійно застосовувати її на практиці, контролювати власну діяльність, виправляти помилки і добирати аргументи на підтвердження певних думок під керівництвом учителя.
9	Учень вільно (самостійно) володіє вивченим обсягом матеріалу, в тому числі і застосовує його на практиці; вільно розв'язує задачі в стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу.
10	Учень виявляє початкові творчі здібності, самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, оцінює окремі нові факти, явища, ідеї, знаходить джерела інформації та самостійно використовує їх відповідно до цілей, які поставив учитель.
11	Учень вільно висловлює власні думки і відчуття, визначає програму особистої пізнавальної діяльності, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особисту позицію щодо них; без допомоги вчителя знаходить джерела інформації і використовує одержані відомості відповідно до мети та знань власної пізнавальної діяльності. Використовує набуті знання і вміння в нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує особисту життєву позицію, узгоджуючи її із загальнолюдськими цінностями.
12	
	Учень виявляє особисті творчі здібності, самостійно розвиває власні обдаровання і нахили, вміє самостійно здобувати знання.

**Умовна схема
переведення досягнень учнів з п'ятибальної
шкали оцінювання у 12-бальну**

5-бальна шкала	2			3			4			5		
Перехідна шкала	2-	2	2+	3-	3	3+	4-	4	4+	5-	5	5+
12-бальна	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Питання для самоперевірки

1. Розкрийте сутність і функції контролю навчальної діяльності учнів.
2. У чому полягає діагностична функція контролю? Як вона „спрацьовує” на уроках фізкультури?
3. Поміркуйте над кожним аналогічним питанням стосовно кожної з функцій контролю знань.
4. До чого може зводиться попередній вид контролю на уроках фізкультури?
5. Як ви вважаєте, на уроках фізкультури може бути застосована письмова перевірка знань та умінь?
6. Які оцінні судження (оцінка в слові) доцільно використовувати вчителю на уроках фізкультури?
7. У чому полягають педагогічні вимоги до контролю та оцінки знань і умінь?
8. Вкажіть критерії оцінок з фізичної культури по 12-бальній системі.
9. Порівняйте чотирибальну та 12-бальну системи.
10. Педагогічна ситуація. На уроці фізкультури за виконання вправи вчитель поставив учневі бал „3”. Учень вигукнув: „А чого три?”, на що вчитель відповів: „Тебе не спитали”. Зробіть аналіз ситуації. Які помилки допустив учитель?

Тест №6

Тема: Контроль за навчально-пізнавальною діяльністю учнів.

1. Контроль знань, умінь, навичок – це ...
2. Функції контролю:
 - а) освітня, розвиваюча;
 - б) виховна, розвиваюча, організуюча;
 - в) освітня, діагностична, виховна;
 - г) правильної відповіді немає.
3. Види контролю знань, умінь, навичок:
 - 1) попередній;
 - 2) поточний...
 Продовжте перелік.
4. Методи усної перевірки знань – це: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, письмова робота, комбіноване опитування, виконання вправ на снарядах, графічні роботи.

Знайдіть помилки.

1. Методи перевірки знань:
 - а) усна перевірка, письмова перевірка;
 - б) спостереження, письмова перевірка;
 - в) усна перевірка, методи програмованого контролю;
 - г) правильної відповіді немає.
6. Види оцінки знань: міміка, жест...Продовжте перелік.
1. Систематичність перевірки знань та вмінь, оприлюдненість, дієвість, індивідуалізація, об'єктивність оцінки – це:
 - а) критерії контролю і оцінки;
 - б) методи контролю і оцінки;
 - в) види оцінки;
 - г) педагогічні вимоги до контролю і оцінки;
 - д) правильної відповіді немає.

Література

1. Волкова Н.П. Педагогіка. – К.: Центр „Академія”, 2001. – С. 351-359.
2. Дидактика средней школы /Под ред В.А.Онищука. – К.: , 1987.
3. Лозова В.І., Москаленко П.Г., Троцько Г.В. Педагогіка. – К.: ІСДО, 1993.
4. Педагогика /Под ред. В.В.Белорусовой и И.Н.Решетень. – М.: Ф и С, 1986. – Гл. 10.
5. Педагогика школы /Под ред. Г.И.Щукиной. – М.: Просвещение, 1974. – Гл.XVIII.
6. Фіцула М.М. Педагогіка. – К.: Центр „Академія”, 2001. – С.188-202.
7. Харламов И.Ф. Педагогика. – М.: Юрист, 1990. – Гл.X.